

DEZENFORMASYONA KARŞI TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

Tacan İldem | Emekli Büyükelçi

DEZENFORMASYONA KARŞI TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

Tacan İldem | Emekli Büyükelçi, NATO eski Genel Sekreter Yardımcısı ve Türkiye'nin NATO ve AGİT nezdinde eski Daimi Temsilcisi

Son yıllarda Batı demokrasilerinin siber saldırıların da parçası olduğu hibrit tehdit niteliğindeki dezenformasyon faaliyetlerine karşı mücadele yeteneklerini güçlendirme çabasında oldukları görülmektedir. Dezenformasyon, basit tanımıyla, yanıltma kastıyla yanlış ve/veya manipüle edilmiş bilginin üretilip dağıtılmasına verilen addır. Devletlerin ve devlet-dışı aktörlerin kullandığı dezenformasyonun amacı toplumsal gerilimleri istismar etmek, toplumda var olabilecek kutuplaşmayı artırarak bölünmeye neden olmak ve demokratik kurumlara olan güveni azaltmaktır.

Her ne kadar çevrimiçi dezenformasyon yeni bir olgu değilse de, bilişim teknolojilerindeki süratli gelişmeler, özellikle yapay zekanın kullanımı, enformasyonun (ve tabi dezenformasyonun) yaratılmasının ve dağıtılmasının yollarını değiştirmiştir. Yakın geçmişte Batılı ülkelerde gerçekleştirilen seçim süreçleriyle ilgili yapılan araştırmalar dijital dönüşümün demokrasi ve siyasal yaşam üzerindeki etkilerine ilişkin önemli ipuçları vermiştir. Örneğin 2016 yılında gerçekleştirilen

ABD Başkanlık seçimlerinde algoritmaların kullanımının, otomasyonun ve yapay zekanın dezenformasyon kampanyalarının etkinliğini ve kapsamını artırdığı görülmüştür. Keza bunlarla ilgili siber faaliyetlerin Amerikan vatandaşlarının kanaatlerinin oluşmasında ve oy tercihleri üzerinde etkide bulunduğu saptanmıştır.¹

Toplumların önündeki bu sına tek tek ülkeler kadar uluslararası örgütlerin de ilgisini çekmiştir. Avrupa Birliği'nin (AB) bu konudaki çabaları bir örnek olarak belirtilebilir. AB Konseyi 2015 yılında Komisyon Başkan Yardımcısı ve Dış ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisini AB kurumları ve üye ülkelerle işbirliği içinde stratejik iletişim konusunda bir Eylem Planı hazırlamakla görevlendirdi. Daha sonra, Rusya'nın Doğu Komşuluk coğrafyasında süregelen dezenformasyon kampanyalarıyla baş etmek üzere AB Dış Eylem Servisi (EEAS) bünyesinde bir Stratejik İletişim Görev Gücü kuruldu. 2017 yılı sonunda AB Komisyonu oluşturduğu bir üst düzeyli Uzmanlar Grubu'nu çevrimiçinde rastlanan

1 Philip N. Howard, Samuel Woolley and Ryan Calo "Algorithms, Bots, and Political Communication in the US 2016 Election: The Challenge of Automated Political Communication for Election Law and Administration, Journal of Information Technology and Politics, 15, no.2 (April 2018)

“sahte haber” (fake news) ve dezenformasyonun yayılmasına karşı siyasa girişimleri hakkında tavsiyelerde bulunmak üzere görevlendirdi. Anılan Uzmanlar Grubu'nun hazırladığı rapor² öncelikle dezenformasyonun “sahte haber”in ötesindeki anlamı üzerinde ortak bir anlayışa varılmasını amaçladı. Raporu da dezenformasyonun tanımı esas olarak yukarıda belirtilene benzer bir biçimde verilmekte, ancak çevrimiçinde rastlanan hukuk dışı içeriğin (aşağılama, nefret söylemi ve şiddete azmettirme başta olmak üzere) üretilip dağıtımını kapsamamaktadır. Bu tür içerik AB mevzuatında ve üye ülkelerin ulusal yasalarında düzenleyici önlemlerle ele alınmaktadır. Rapor Komisyon'a basit çözümlerden kaçınılmasını ve kamu ya da özel alanda sansürün her biçiminin önlenmesini tavsiye etmektedir. Rapor kısa dönemde çok acil gereksinmelere yanıt niteliğinde kimi önlemleri önerirken, uzun dönemde toplumların dezenformasyona karşı dayanıklılığını ve direncini artıracak önlemlerin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Raporun çözüm önerilerinin beş ana başlıkta özetlenmesi mümkündür:

- Çevrimiçi haberlerin şeffaflığının artırılması: bunu yaparken bu haberlerin çevrimiçi dağıtımını mümkün kılan sistemler hakkındaki verilerin yeterli ve kişisel bilgilerin korunması kurallarına uyumlu olmasının sağlanması;
- Medya okuryazarlığının artırılması;
- Kullanıcılar ve gazetecilerin dezenformasyonla mücadele için araçlar geliştirilmesi ve bu şekilde süratle gelişen bilişim teknolojileriyle olumlu bir ilişki geliştirilmesi;
- Avrupa haber-medya ekosisteminin çeşitliliği ve sürdürülebilirliğinin korunması;
- Avrupa'da dezenformasyonun etkisi üzerine sürekliliği olan araştırmaların teşvik edilmesi ve alınan önlemlerin değerlendirilerek gerekli olabilecek ayarlamalara gidilmesi.

AB Komisyonu 2018 yılı sonunda enformasyon ortamında dolaşan haberlerin doğruluğunu araştıran bağımsız bir ağ ve dezenformasyon konusunda bir çevrimiçi platform oluşturdu. Medya okur-yazarlığını artıracak bir dizi önlemleri benimsedi. Öte yandan AB Komisyonu, yine aynı dönemde çok sayıda paydaşla birlikte dezenformasyona karşı Eylem

Planı hazırlama çabasına girişti. Zamanın Yüksek Temsilcisi Mogherini, konuya ilişkin yaptığı açıklamada, sağlıklı demokrasilerin açık, özgür ve adil bir kamuoyu tartışmasına dayandığını, bu alanı korumanın görevleri olduğunu, nefreti, bölünmeyi ve demokrasiye güvensizliği körükleyecek hiçbir dezenformasyon faaliyetine izin verilmeyeceğini söyledi. Bu amaçla toplumsal dayanıklılığı güçlendirmenin AB'nin önceliği olacağını kaydetti.³ Söz konusu Eylem Planı dezenformasyon faaliyetlerinin tespitine ve bunlara karşı eşgüdüm içinde tepki verilmesine olanak veren önlemleri belirledi. Çevrimiçi platformların ve sanayinin sahte hesapların kapatılmasında ve gerçek insanlar tarafından kullanılmayan (“bot”lar tarafından otomatik olarak yayılan paylaşımlar) hesapların tespit ve teşhirindeki rol ve sorumluluğu üzerinde de duruldu. Ayrıca, çevrimiçinde dolaşan haberlerin doğru olup olmadığını araştıran şahıslarla ve bu konuda bilimsel çalışmalar yapan akademik araştırmacılarla işbirliğinin güçlendirilmesi amaçlandı. Eylem Planındaki önlemlerin en önemlileri ise dezenformasyon konusunda farkındalık yaratılması suretiyle vatandaşların dezenformasyon faaliyetlerine karşı direncini güçlendirmeyi amaçlayanlar oldu.

AB Eylem Planı'nın önerilerinden biri olan Süratli Uyarı Sistemi (Rapid Alert System) AB Dış Eylem Servisi tarafından Mart 2019'da başlatıldı. Bu sistem tüm AB üyesi ülkelerde dezenformasyonun yayılmasına ilişkin ortak bir durumsal farkındalığa ve bu faaliyetlere karşı verilecek ortak tepkinin geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla taşımaktadır. Sistem, bilgi paylaşımını mümkün kılan bir platform ve AB üye ülkelerinin bu konudaki temas noktalarını bir araya getiren bir ağ işlevi vermektedir. Sistem, AB içinde (ve işbirliği yaptığı paydaşlarla sınırlı olmak üzere AB dışında) gerçek zamanla faaliyet sürdüren izleme yeteneklerini birbirine bağlamaktadır. Tabiatıyla bu sistemin etkinliği ancak ulusal kapasitelerin güçlenmesiyle ve anlık bilgi paylaşımının sağlanmasıyla mümkün olabilecektir. Şu an için belli sayıda AB üyesi ülkenin bu sistemi kullanarak bilgi paylaştığı görülmektedir. Sistemin ikaz fonksiyonunun ise başlangıcından Haziran 2020'ye kadarki sürede işletildiğine tanık olunmamıştır.⁴

2 Final Report of the EU High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>

3 A Europe that Protects: The EU steps up action against disinformation, 5 December 2018, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_6647

4 James Pamment, The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative, 15 July 2020, <https://carnegieendowment.org/2020/07/15/eu-s-role-in-fighting-disinformation-taking-back-initiative-pub-82286>

Dezenformasyon, AB'ne benzer şekilde, Türkiye'nin içinde yer aldığı NATO'nun da gündemini son yıllarda giderek daha fazla meşgul eden bir konu haline geldi. 2016 yılında NATO'da İttifakın stratejik iletişim faaliyetlerinin eşgüdümünden sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı görevine başladığımda konunun uzmanı ekip tarafından yapılan sunumlar İttifakın bu alandaki yeteneklerini süratle geliştirme gereğine beni ikna etmişti. Nitekim ekibimde yer alan uzmanların zamanlama açısından erken olacağı görüşüyle duraksama dile getirmelerine karşın o yılın Kasım ayında İttifakın sivil ve askeri kesimlerini ve müttefik ülkeler temsilcilerini biraraya getiren bir çalıştay düzenlenmesine önyak oldum. O çalıştay sonrasında bir "Enformasyon Ortamı Değerlendirme" (Information Environment Assessment) yeteneğinin geliştirilmesi uzun soluklu bir çalışmanın odağı oldu. Bu, esas itibarıyla, NATO'nun hasım devletler ve devlet dışı aktörler tarafından yürütülen dezenformasyon kampanyalarının yaydığı yalan-yanlış haberleri büyük veriyi (big data) kullanarak ve yapay zekadan yararlanıp süratle saptayarak bu kampanyaların NATO ülkeleri kamuoylarında nasıl yankı bulduğuna ilişkin değerlendirme olanağını verecekti. NATO bunu esasen özellikle bazı müttefik ülkelerde mevcut yetenekler kullanılarak toplanan bilgilerin derlenip, değerlendirilmesi yoluyla yürütüyordu. Ancak bilişim teknolojilerinin gelişmişlik düzeyinin giderek kendisini daha fazla hissettirdiği bir ortamda büyük hacimli haberlerin incelenmesi sırasında istemeden önemli kimi haberin gözden kaçması gibi istenmeyen bir sonuç doğabilecekti. Yapay zeka kullanılarak büyük verinin mercek altına alınması işte bu nedenle önemliydi. Değişik paydaşlar arasında yer alan ve teknolojiyi elinde bulunduran özel sektör kuruluşları NATO tarafından kullanılacak bir platformun prototipini geliştirmek üzere NATO Sanayi Danışma Grubu bünyesinde biraraya getirildi. Dört yıl süren görevim boyunca NATO'nun ileride müttefik ülkelerin ellerindeki kapasiteyi güçlendirmelerine de yardımcı olacak böylesi bir yetenek geliştirme çabasında hayli yol katedildi.

Bu çalışmalar sırasında önemle üzerinde durulan husus dezenformasyon kampanyalarının da parçasını oluşturduğu hibrit tehditler karşısında tek tek müttefik ülkelerin ulusal düzeydeki toplumsal dayanıklılıklarını artıracak önlemleri uygulamaya geçirmeleri oldu. Bazı ülkelerin tarihsel deneyimlerinin de bir sonucu olarak bu alanda diğerleri karşısın-

da görece üstünlüğe sahip olduklarına tanık olmuştum. Nitekim Şubat 2017'de düzenlenen NATO Savunma Bakanları toplantısının başlayacağı saatlerde gündeme bir haber düştü. Bu haberde Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Doğu Ukrayna'da giriştiği saldırgan politikalar üzerine İttifakın caydırıcılık ve savunmasını artırmak üzere alınan kararlar çerçevesinde Litvanya'ya konuşlandırılan Güçlendirilmiş İleri Varlık (eFP) çok uluslu kuvvetleri içinde yer alan Alman birliğinden bir askerini bir Litvanyalı kıza tecavüz ettiği iddia olunuyordu. Bu haberin yalan olduğu Litvanya'daki medya kuruluşlarının sorumlu bir gazetecilik örneği sergilemeleri, yerel makamlarla zamanlı bir işbirliği gerçekleştirmeleri ve doğrulama (fact-checking) platformlarının etkin varlığı sayesinde anlaşıldı ve bu dezenformasyon kampanyasının ardındaki teşhir edildi. NATO toplantısına katılan zamanın Alman Savunma Bakanı von der Leyen da toplantının başlangıcında diğer ülkelerden mevkidaşlarını bilgilendirerek bu sahte haberin saptanmış olması durumunda ortaya çıkması olası sonuçları önlemiş oldu. Bu dezenformasyon faaliyetinin ardındaki Rusya, Baltık ülkelerindeki Rusça konuşan azınlık nüfusta var olması olası duyarlılıkların toplumda bir bölünmeye yol açması ve böyle bir haberin toplantı halindeki müttefik ülkeler Savunma Bakanları arasında rahatsızlığa neden olması umudu taşımış olsa gerek böyle bir karalama faaliyetine pek de rastlan- tı sayılamayacak bir zamanlamayla yönelmişti.⁵ Görüldüğü gibi sahte/yalan haberin saptanması ve kaynağının sergilenmesinde ulusal kapasite kritik önemdedir. Elleriindeki ulusal yeteneklerin diğer ülkeler karşısındaki göreceli üstünlükleri nedeniyle ki NATO'nun Stratejik İletişim Mükemmeliyet Merkezi Letonya'nın başkenti Riga'dadır. 2007 yılında Rusya'nın siber saldırılarına uğramış olan ve bu alanda deneyim ve bilgi birikimine sahip Estonya'nın başkenti Tallinn ise Siber Güvenlik Mükemmeliyet Merkezi'ne evsahipliği yapmaktadır. Hibrit saldırılara karşı AB ve NATO tarafından 2018 yılında açılan Mükemmeliyet Merkezi ise Finlandiya'nın başkenti Helsinki'dedir.

Uluslararası örgütler içinde geliştirilmeye ve güçlendirilmeye çalışılan yetenekler önemli olsa da dezenformasyon faaliyetlerini kapsayan hibrit tehditlere karşı ulusal kapasitenin sağlamaştırılarak toplumsal dayanıklılığın artırılması öncelik verilmesi gereken bir husustur. Nitekim NATO'nun kurucu belgesi niteliğindeki Vaşington Antlaşmasının 3. Maddesinin özü de bu dayanıklılıkla ilgilidir. Ç-

5 NATO: Russia targeted German army with fake news campaign, DW, 16 February 2017, <https://www.dw.com/en/nato-russia-targeted-german-army-with-fake-news-campaign/a-37591978>

lişmalarında yer aldığı NATO 2030 Uzmanlar Grubu'nun hazırlayıp NATO Genel Sekreterine sunduğu "NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik" raporu⁶ da İttifakın önümüzdeki on yıl ve ötesinde varlığını hissettirecek tehdit ve sınamalar karşısındaki siyasi rolünü güçlendirecek uyarlamaya çabalarına ilişkin tespit ve tavsiyelerde bulunurken stratejik iletişim, kamu diplomasisi ve dezenformasyonla mücadele konularını da ayrı bir bölümde ele almıştır. Rapor NATO'nun stratejik rakiplerinin teknolojinin sunduğu olanaklardan da yararlanarak geliştirdikleri ve güçlenen yeteneklerini enformasyon ortamında NATO'yu ve tek tek müttefik ülkeleri hedef alan faaliyetleriyle sürdüreceklerine dikkat çekmektedir. Rapor müttefik ülkelerin sorumluluğu olan toplumsal dayanıklılığı artırma çabalarına daha fazla kaynak ayırmalarının önemini vurgulamaktadır. NATO'nun COVID-19 salgını sırasında mücadele etmek durumunda kaldığı dezenformasyon kampanyaları barış ve savaş arasında eskiden belirgin olan çizgiyi bulanıklaştıran ve belirsizlik unsurunu güçlendiren hibrit tehdit olma niteliğini ortaya koymaktadır.⁷ Bu ise aynı sınamayla mücadele eden fikirdaş uluslararası örgütleri (NATO ve AB bu bağlamda belirtilebilir) bu alanda daha fazla işbirliğine yöneltmektedir.

Uluslararası örgütlerden söz edilirken bu konuyla ilgilenenlerin NATO ve AB ile sınırlı olmadığını belirtmek gerekir. Demokratik kurumların güçlü kalmasında ve geliştirilmesinde uzmanlığı bulunan ve Türkiye'nin de kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyi ile insani boyuttaki çalışmalarıyla bilinen ve Türkiye'nin katılımcı Devletleri arasında yer aldığı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) dezenformasyonla mücadele konusuyla uğraşan bölgesel örgütler arasında sayılabilir. Bu yazıda anılan örgütlerin bu alandaki faaliyetleri hakkında etraflı bir bilgi paylaşımına gidilmeyecektir. Ancak AGİT'in dezenformasyonla mücadele konusundaki bir duyarlılığından yeri gelmişken kısaca söz edilmesiyle yetinilecektir. AGİT'in insani boyuttaki önemli kurumlarından biri olan Medya Özgürlüğü Temsilcisi, ülkesinin Doğu'sunda Rusya'nın uyguladığı saldırgan siyasa ve eylemlerle karşı karşıya olan Ukrayna'nın Rus hibrit tehditleri

kapsamındaki sistematik dezenformasyon kampanyalarıyla mücadelesinde hazırladığı "Enformasyon güvenliği ve gerçek bilgiye erişim hakkını sağlamak üzere kimi yasalarda değişiklik yapılmasına ilişkin" yasa tasarısından duyulan endişeyi şu şekilde dile getirdi: "Özellikle Ukrayna içinde ve çevresinde süregiden ihtilaf bağlamında dezenformasyonla mücadele gereğini anlamaktayım. Ancak, bu, medya özgürlüğüne pahasına ve medya içeriğine ve ülkedeki gazetecilik faaliyetlerinin düzenlenmesine devletin müdahalesi yoluyla yapılmamalıdır".⁸

Son yirmi yılda bağımsız siyasi doğrulama platformlarının küresel ölçekte gelişip yaygınlaşmasıyla birlikte bir bakıma yeni sayılabilecek bir demokratik kurumun ortaya çıktığı söylenebilir. Avrupa'da doğrulama platformlarına bakıldığında oldukça çeşitlilik gösterdikleri ve süratli değişim içinde oldukları görülür. Sayıları az da olsa özellikle Batı Avrupa'da mevcut medya kuruluşlarına bağlı olarak faaliyet gösteren doğrulama platformları vardır. Bu tip doğrulama platformlarının benimsediği çalışma metodolojisine "Haber Odası Modeli" (Newsroom Model) denir. Doğal olarak medya şirketlerine bağlı biçimde faaliyet gösteren ekipler bağımsız doğrulama etkinliği içinde olanların çok ötesinde bir kitleye erişim olanağına sahiptirler. Bu modelin bir diğer avantajı ise bağlı oldukları medya kuruluşunun yazarları kaynaklarını ve geniş haber toplama altyapısını kullanabilmeleridir. Bununla birlikte medya kuruluşunun yazarları ilgi alanlarına ve mali desteğine bağımlı olmaları bu modelin kritik bir dezavantajını oluşturmaktadır. Bir diğer doğrulama girişim modeli ise "Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Modeli"dir (NGO Model). Daha çok Doğu Avrupa ülkelerinde rastlanan bu model çerçevesinde doğrulama faaliyetlerinde bulunanlar bu alanda etkin STK'ların desteğini almaktadırlar. Bağımsız doğrulama faaliyetine katılanların akademik kuruluşlarla resmi ya da gayriresmi bağlara sahip oldukları da görülmektedir.⁹ Bu tür girişimlerde gönüllüler de katkı sağlamaktadır. Daha önce göndermede bulunduğum yalan haberin saptanıp ardındakinin teşhir edildiği Litvanya'da, aralarında gönüllülerin de bulunduğu, yaklaşık 5000 kişinin katkıda bulunduğu ve "Litvanya Peri-

6 NATO 2030: United for a New Era, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

7 NATO's approach to countering disinformation: a focus on COVID-19, 17 July 2020, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/177273.htm>

8 OSCE Media Freedom Representative concerned by several provisions of Ukraine's new draft law on disinformation, 23 January 2020, <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/444673>

9 The Rise of Fact-Checking Sites in Europe, Lucas Graves and Federica Cherubini, University of Oxford, Reuters Institute for the Study of Journalism, Digital News Project 2016

leri” (Lithuanian Elves) olarak adlandırılan girişim toplumsal dayanıklılıkla ilgili tartışmalarda hatırlanması gereken çarpıcı bir örnektir.¹⁰

Ülkemizde de dezenformasyonun toplumumuz açısından ciddi bir sına olduğu kabul gören bir kanaattir. Hal böyle olmakla birlikte henüz yeterli bir farkındalığın toplumun geniş kesimlerine yayıldığını söylemeye olanak bulunmamaktadır. “Türkiye’nin enformasyon ortamı, haber medyası ve sosyal medya platformları da dahil olmak üzere, her türde yanlış bilgiden ve koordineli manipölasyon kampanyalarından etkilenmeye devam etmektedir. Türkiye, enformasyonun silah olarak kullanılmasına, sosyal medya botlarına, trollere ve büyük ölçekli “algoritmik kognitif tehditlere” karşı zafiyetleri en fazla olan ülkelerden biridir. Bununla birlikte, ilintili risklerin anlaşılmasına ve azaltılmasına yönelik herhangi bir stratejik girişimden ve toplumun tamamını kapsayabilecek çalışmalardan söz etmek henüz mümkün görünmemektedir.”¹¹ Ülkemizde dezenformasyona karşı toplumsal dayanıklılığın artırılmasını hedefleyen değerli akademik projelerin ise gerçekleştirilmekte olduğu memnuniyetle görülmektedir.¹² Türkiye’nin küresel dezenformasyon ve doğruluk kontrolü ekosistemindeki konumuna dair kapsamlı araştırmalardan biri¹³ “Türkiye’deki doğruluk kontrol platformlarının başarısının, bu tür platformların kısıtlamalar ve kutuplaşma altında bile sadece varlığını sürdürmekle kalmayıp aynı zamanda kamu yararı açısından kritik bir rol üstlenebileceğini gösterdiğini” ortaya koymaktadır. Bu tür kısıtlamalar bir yandan güvenilir gerçeklerin kamusal bilgi ekosisteminde erozyona uğramasına neden olduklarından doğrulama kuruluşları için hayatı zorlaştırırken diğere yandan doğruluk denetimine ve tarafsız bilgiye yönelik yaygın bir kamuoyu talebini de yaratmaktadır. Resmi makamlarımızın doğruluk denetimi amaçlı girişimleri de bu alandaki gereksinimi doğrular niteliktedir.¹⁴ Doğal olarak resmi kurumlarca geliştirilen yöntemler olsa

olsa NATO’da başlatılmasına öncülük ve gelişimine tanıklık ettiğim “Enformasyon Ortamı Değerlendirme” benzeri yeteneklerden de yararlanarak bu ortamın ne yöne evrilmekte olduğuna ilişkin durumsal farkındalık sağlayabilir. Böyle bir durumsal farkındalığın ortaya koyduğu veriler, kaynağı ne olursa olsun, dezenformasyon faaliyetine karşı etkin ve caydırıcı önlemler belirlenmesi yanısıra uygulanmakta olan iletişim stratejisinde gerekebilecek uyarlamaların yapılmasına da yardımcı olur. Ancak dezenformasyona karşı mücadelenin devletten bağımsız faaliyet gösteren doğruluk denetim platformlarının katkısı olmadan salt kamu kuruluşlarının çabasıyla yürütülebileceğini düşünmek gerçekçi olmaz.

Kamu diplomasisi aracı olarak değerlendirilen dijital doğruluk denetim platformlarının, daha geniş bir “medya okuryazarlığı” projesinin parçası olma niteliği taşıdıkları savunulmaktadır. “Doğal olarak dezenformasyona karşı koyma, medya okuryazarlığı düzeyini artırma girişimleri nesnel ve bağımsız biçimde doğruluk denetimi yapma hedeflerinden uzaklaşarak yalnız tek taraflı bir çıkar savunuculuğu aracı haline geldiklerinde toplumda siyasal kutuplaşmayı artırma ve uzun vadede saygınlığını [ve inandırıcılığını] yitirme gibi olumsuz sonuçlarla karşı karşıya gelebilirler”.¹⁵ Bu yazıda kısaca değinilen çalışmaların ortak paydasını oluşturan ve demokratik toplumlar için vazgeçilmez nitelikteki şeffaflığı ön plana çıkaran ve sansürün hiçbir biçimine fırsat vermeyen temel ilkelerin yürütülen çalışmalarda yol gösterici işlev vermesi beklenir. Dezenformasyona karşı böylesi bir mücadele çabasının ise bu alanda faaliyet gösteren tüm paydaşları içine alacak bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşımı benimsemesi önem taşıyacaktır. Ancak bu şekilde ülkemiz ulusal çıkarlarını hedef alan dezenformasyon kampanyalarına karşı toplumsal dayanıklılık geliştirilmesinde gereksinme duyulan yolu katedebilir.

-
- 10 Lithuania has a volunteer army fighting a war on the internet, Euronews, 28 September 2017, <https://www.euronews.com/2017/09/28/lithuania-has-a-volunteer-army-fighting-a-war-on-the-internet>
- 11 Barış Kırdemir, EDAM, Türkiye’nin Dezenformasyon Ekosistemi Genel Bakış <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/Türkiyenin-Dezenformasyon-Ekosistemi-Genel-Bakış-Bariş-Kirdemir.pdf>
- 12 Emel Parlar Dal- Emre Erdoğan, Building Disinformation Resilience in Turkey: An Educational Approach, lecture series, 27 November- 24 December 2021
- 13 H. Akın Ünver, EDAM, Türkiye’de Doğruluk Kontrolü ve Doğrulama Kuruluşları, 2020, <https://edam.org.tr/turkiyede-dogruluk-kontrolu-ve-dogrulama-kuruluslari>
- 14 İletişim Başkanlığı, sosyal medya yalanlarıyla mücadele için yeni nesil doğrulama platformu hazırladı, 20 Şubat 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/iletisim-baskanligi-sosyal-medya-yalanlariyla-mucadele-icin-yeni-nesil-dogrulama-platformu-hazirladi/2151442>
- 15 Mehmet Fatih Çömlekçi, Kamu Diplomasisinin Genişleyen Repertuarı: Medya Okuryazarlığı ve Doğruluk Kontrol Platformları <https://dergi.park.org.tr/en/download/article-file/1168440>

Dış Politika & Güvenlik 2021/04/TR

Mart 2021

DEZENFORMASYONA KARŞI TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

Tacan İldem | Emekli Büyükelçi, NATO eski Genel Sekreter Yardımcısı ve Türkiye'nin NATO ve AGİT nezdinde eski Daimi Temsilcisi